

CONSIDERAȚII PRIVIND OPORTUNITATEA PRELUNGIRII TERMENULUI DE PRONUNȚARE ȘI REDACTARE A HOTĂRÂRILOR CIVILE PENTRU CEL PUȚIN 60 DE ZILE

*Jud. drd. Bogdan Sebastian GAVRILĂ,
Academia de Studii Economice, Școala Doctorală de Drept*

Abstract

As a result of soliciting the Constitutional Court of Romania to rule on the matter of the constitutionality of art. 400 paragraph (1), 405 paragraph (3) and 406 para. (1) and (2) of the Criminal Procedure Code in 2021, with its admission by Decision no. 233/2021 and the subsequent alteration of the unconstitutional legal texts by Law no. 130/2021 for the amendment and completion of Law no. 135/2010 regarding the Criminal Procedure Code, an analysis is required regarding the appropriateness of implementing the Court's reasoning and amending the provisions of the Civil Procedure Code in a similar manner.

The paper aims to demonstrate that the effects of such a measure would have a pronounced positive impact for the realization of justice.

Keywords: *opportunity to establish a deadline of 60 days for drafting and pronouncing; the Constitutional Court of Romania; benefits; barriers.*

Introducere

Înainte de sesizarea Curții Constituționale, dispozițiile Codului de procedură penală care au făcut obiectul analizei aveau următoarea formă: Art. 400 alin. (1): „Rezultatul deliberării se consemnează într-o minută, care trebuie să aibă conținutul prevăzut pentru dispozițioul hotărârii [...]”; – Art. 405 alin. (2) și (3): „(2) La pronunțarea hotărârii părțile nu se citează. (3) Președintele completului pronunță minuta hotărârii”; – Art. 406 alin. (1) și (2): „(1) Hotărârea se redactează în cel mult 30 de zile de la pronunțare. (2) Hotărârea se redactează de unul dintre judecătorii care au participat la soluționarea cauzei, în cel mult 30 de zile de la pronunțare, și se semnează de toți membrii completului și de grefier”¹.

Optica adoptării acestora reflecta încărcătura de la nivelul anului 2009, când au fost înregistrate pe rolul instanțelor de judecată un număr total de 1.878.120 de

¹ Legea nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 486 din 15 iulie 2010, cu modificările și completările ulterioare.

cauze, în condițiile în care cu trei ani în urmă această cifră fusese de numai 1.505.714². Or, în anul anterior formulării excepției de neconstituționalitate fuseseră înregistrate 2.100.264 de dosare, iar cu doar doi ani în urmă 2.200.930³, fiind cazul unor diferențe semnificative, în condițiile în care schema de personal a rămas identică.

S-au ridicat critici întemeiate privind constituționalitatea acestor prevederi, cu trimiteri la Constituția Spaniei, Codul de procedură penală spaniol, Constituția Belgiei, Codul de procedură german, portughez, olandez și polonez. S-a considerat de către autorul sesizării că la momentul pronunțării nu existau elemente din care să rezulte că a fost ascultat ori că în procesul de deliberare s-a ținut cont de apărările sale, nu a cunoscut motivele pentru care urma să execute în regim de detenție o pedeapsă cu închisoarea, în condițiile în care împrejurările de fapt și temeiurile de drept ce au stat la baza deciziei au fost înfățișate la aproximativ o lună după momentul încarcerării. S-a mai reclamat *inter alia* imposibilitatea de a se determina în ce măsură concluziile sale au fost cu adevărat avute în vedere, de a se stabili dacă motivarea hotărârii la un interval atât de lung după momentul pronunțării este rezultatul deliberărilor anterioare ori dacă este cazul unora noi, de a se cunoaște dacă soluția reflecta convingerea magistratului ca urmare a discuțiilor avute în timpul judecății ori doar o încercare de justificare a unei soluții arbitrare precum și cea de a formula o cale extraordinară de atac imediat după momentul rămânerii definitive a hotărârii judecătorești⁴.

Toate aceste critici sunt valide și pe deplin aplicabile și în materie civilă. Partea nu trebuie forțată să intuiască motivele pentru care nu i s-au dat finalitate concluziilor acesteia. Numai printr-o infirmare expresă a poziției sale poate ajunge să înțeleagă raționamentul instanței și să achieseze la dispozițiile acesteia, neputându-i-se impune o decizie doar pentru că provine de la un magistrat.

Aceste argumente au fost primite de către instanța de control constituțional, cu admiterea cererii și cu constatarea ca neconstituționale a prevederilor anterior indicate.

S-a reținut că simpla indicare a unei soluții nemotivate, fără a se explicita cum s-a ajuns la aceasta, nu era aptă să asigure transparența actului de justiție, nu înlătura suspiciunea de arbitrar și nu permitea o bună înțelegere și acceptare a hotărârii judecătorești. Fixarea în scris a silogismului judiciar care justifica soluția la momentul prezentării rezultatului deliberărilor reprezintă o garanție că acestea au reflectat circumstanțele concrete ale speței și că nu au fost afectate de prejudecățile cognitive⁵.

² Raportul C.S.M. privind starea justiției pe anul 2010.

³ Ibidem.

⁴ Decizia nr. 233 din 7 aprilie 2021, referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 400 alin. (1), ale art. 405 alin. (2) și (3) și ale art. 406 alin. (1) și (2) din Codul de procedură penală Publicată în Monitorul Oficial nr. 508 din 17.05.2021 par. 5-7.

⁵ Idem par. 49.

Atunci când partea are reprezentarea că toate considerentele sale au fost avute în vedere, chiar dacă nu l-au convins pe magistrat în sensul urmărit de către aceasta, cel puțin va aprecia că au fost respinse în baza unei justificări clare.

Raționamentul Curții a avansat până la punctul în care s-a precizat că i-a fost desconsiderată în mod arbitrar demnitatea persoanei încarcerate în absența unei motivări adecvate și prealabile, motiv pentru care în asigurarea efectivă a dreptului la un proces echitabil și a tuturor garanțiilor care însoțesc actul de înfăptuire a justiției, se impune ca redactarea hotărârii judecătorești să aibă loc la data pronunțării, de vreme ce la acest moment sunt conturate considerentele pentru adoptarea soluției⁶.

În mod fundamentat s-a reținut o atingere adusă demnității iar gravitatea acesteia nu ar fi mai puțin pronunțată în cazul unui proces civil, în care spre exemplu partea este informată abia la câțiva ani după pronunțarea hotărârii definitive de ce s-a impus stabilirea domiciliului minorului la celălalt părinte.

Ca urmare a opiniei exprimate de către Curtea Constituțională a României, prin Legea nr. 130/2021 pentru modificarea și completarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial nr. 493 din 12 mai 2021, au fost modificate *inter alia* și prevederile care au făcut obiectul criticilor acesteia, după cum urmează: „1. La articolul 208, alineatele (4) și (5) se modifică și vor avea următorul cuprins: Articolul 391 Soluționarea cauzei (1) Deliberarea, redactarea și pronunțarea hotărârii se fac într-un termen de maximum 60 de zile de la închiderea dezbaterilor. ... (3) În cazuri temeinic justificate, dacă deliberarea, redactarea și pronunțarea hotărârii nu pot avea loc în termenul prevăzut la alin. (1), instanța poate amâna succesiv pronunțarea, fiecare amânare neputând depăși 30 de zile. În toate cazurile, deliberarea, redactarea și pronunțarea hotărârii nu pot avea loc mai târziu de 120 de zile de la închiderea dezbaterilor⁷”.

În prezent, dispozițiile Codului de procedură civilă corespondente celor modificate sunt cele prevăzute de art. 396, precum și de art. 426: „Amânarea pronunțării (1) În cazuri justificate, dacă instanța nu ia hotărârea de îndată, pronunțarea acesteia poate fi amânată pentru un termen care nu poate depăși 15 zile. (2) În cazul amânării prevăzute la alin. (1), președintele, odată cu anunțarea termenului la care a fost amânată pronunțarea, poate stabili că pronunțarea hotărârii se va face prin punerea soluției la dispoziția părților prin mijlocirea grefei instanței. (3) Dacă pronunțarea a fost amânată, hotărârea nu poate fi pronunțată mai înainte de data fixată în acest scop... Redactarea și semnarea hotărârii (1) Hotărârea se redactează de judecătorul care a soluționat procesul... (5) Hotărârea se redactează și semnează în termen de cel mult 30 de zile de la data pronunțării, urmând ca, în cazuri temeinic motivate, acest termen să fie prelungit cu câte 30 de zile, de cel mult două ori. Opinia separată a judecătorului rămas în minoritate, precum și, când este cazul, opinia concurentă se redactează și se semnează în același termen. (6) Hotărârea se va întocmi în

⁶ Idem par. 54.

⁷ Legea nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 486 din 15 iulie 2010, cu modificările și completările ulterioare.

două exemplare originale, dintre care unul se atașează la dosarul cauzei, iar celălalt se va depune spre conservare la dosarul de hotărâri al instanței”⁸.

Până la momentul actual, Curtea Constituțională a fost sesizată în vederea exercitării controlului asupra art. 396 C. proc. civ. în 6 dosare și asupra art. 426 C. proc. civ. în 11 dosare, fără a se constata caracterul neconstituțional al acestor prevederi.

Opinia doctrinară

În ceea ce privește originea dispozițiilor legale care fac obiectul analizei, odată cu Codul civil de la 1864 a fost adoptat și Codul de procedură civilă care se baza pe concepția că adevărul obiectiv nu poate fi cunoscut de către instanță iar hotărârea acesteia era în măsură să exprime numai pe cel juridic, care echivala doar cu o prezumție conform căreia procesul a parcurs toate fazele instituite de lege și că s-au respectat dispozițiile care le guvernează. Acesta a fost întemeiat pe prevederile dreptului procesual ale Cantonului Geneva, dispoziții din legea belgiană privind executarea silită, Codul de procedură civilă francez și un substrat de norme provenind în legiuirile românești anterioare⁹.

Desfășurarea procedurilor era greoaie, fiind acordate termene lungi, administrarea probelor derulându-se pe o perioadă extinsă de timp, accesul la justiție fiind relativ limitat prin prisma costurilor ridicate și lipsei de personal la instanțele inferioare, atribuțiile fiind inițial exercitate de către prefecți, astfel că era necesară deplasarea justițiabililor la reședințele de județ¹⁰.

În pofida acestor deficiențe, procesul civil a fost gândit încă de la început să servească cât mai bine cetățeanul și să îi ofere acces universal și nediscriminatoriu la concursul magistratului în soluționarea problemelor sale cât mai repede cu putință.

Această optică nu trebuie uitată, toate măsurile care urmează a fi implementate în cadrul procedurilor judiciare civile necesitând în primul rând să ajute pe cei angrenați într-un conflict de drept și care necesită examinarea pretențiilor deduse judecății într-un termen optim și rezonabil¹¹.

Deși perspectiva principală redată în articol ar părea că s-ar opune acestui deziderat al celerității în toate prin propunerea de a se mări termene, efectele modificărilor care fac obiectul analizei ar permite totuși optimizarea activității de judecată, cu reducerea riscurilor producerii de erori judiciare și implicit evitarea

⁸ Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 247 din 10 aprilie 2015, republicată.

⁹ E. Cernea, E. Molcuș, *Istoria Statului și Dreptului românesc*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 259.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ M. Bădescu, *Drept constituțional și instituții politice*, Ed. Sitech, Craiova, 2018.

temporizării proceselor, oamenilor nefiindu-le datorată doar o soluție rapidă, ci și una legală.

În mod judicios s-a reținut că dreptul trebuie să se raporteze în permanență la tot ceea ce este nou, de actualitate, care necesită protecție juridică și să fie în deplină concordanță cu realitățile sociale pe care trebuie să le slujească¹².

Pe fondul creșterii semnificative a numărului de dosare nou intrate, devin necesare intervenții legislative urgente pentru ca exercitarea drepturilor procesuale să nu capete un caracter pur simbolic prin prisma finalizării proceselor la ani distanță față de momentul formulării cererilor introductive.

Reglementarea inițială stabilea că termenul pentru amânarea pronunțării era de numai 7 zile, ajungându-se în mod frecvent la amânări repetate, ce denotă că era de regulă insuficient în raport de nevoile societății de la acea vreme¹³, fiind ulterior mărit la 15 zile ca urmare a modificării alineatului (1) al art. 264 din Codul de procedură civilă prin art. 1 pct. 17 din Ordonanța de urgență nr. 59/2001: „(1) Când motivarea **hotărâri nu se poate face până la data pronunțării**, ea se va face în termen de cel mult 15 zile de la pronunțare”¹⁴.

Dispoziția anterioară considera deci prioritară finalizarea redactării hotărârii și abia apoi urma să fie expus publicului rezultatul controlului judecătoresc. Această abordare a fost însă abandonată, cu forțarea magistraților să adopte soluția cât mai repede și abia apoi să redacteze considerentele, cu toate consecințele aferente. Trebuie însă reținut că simpla cunoaștere a acesteia nu este de mare folos pentru părți dacă motivarea le este pusă la dispoziție foarte târziu.

De altfel, *Herovanu* a relevat că excesul de celeritate este dăunător la fel mult ca și „încetineala nejustificată”. Promptitudinea excesivă a procedurilor în fața instanței, obținută prin „mutilarea mijloacelor de probațiune” și limitarea dezbaterilor este aptă să genereze rezultate „condamnabile”¹⁵.

La momentul adoptării Codului de procedură civilă în care s-a preluat această politică de urgentare a procedurilor, realitățile sociale de la acel moment permiteau instituirea sistemului de termene și sarcini de la finalul ciclului procesual în forma actuală. Însă, trebuie avut în vedere că acestea au suferit modificări semnificative, prin prisma creșterii numărului de cauze ce a dus la depășirea cu regularitate a celor 15 zile pentru pronunțarea hotărârii, precum și a celor 30 pentru elaborarea considerentelor.

¹² M. Bădescu, *Teoria Generală a Dreptului. Curs Universitar*, Ed. Hamangiu, Craiova, 2020.

¹³ G. Boroi, *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole*, vol. I, articolele 1-526, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 737.

¹⁴ Ordonanța de urgență nr. 59 din 25 aprilie 2001 privind modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 138/2000 pentru modificarea și completarea Codului de procedura civilă publicată în Monitorul Oficial nr. 217 din 27 aprilie 2001.

¹⁵ E. Herovanu, *Principiile procedurii judiciare*, vol. 1-2, Explicațiunea a legilor de organizare judiciară, competență și procedură civilă, București, 1932, p.17.

Consecințele acestei tendințe sunt deosebit de vătămătoare, deoarece chiar dacă s-a reținut că nerespectarea termenului de redactare nu atrage nulitatea hotărârii judecătorești, devine totuși posibilă sancționarea judecătorului pentru săvârșirea unei abateri disciplinare¹⁶.

Posibilitatea suportării unor măsuri punitive este aptă să amplifice nivelul de stres pe care îl resimt persoanele care se găsesc în situația de a înregistra numeroase restanțe, pe fondul existenței unei practici neunitare în materie disciplinară. Acestea preferă să motiveze în mod prioritar dosarele de dificultate mai scăzută, chiar dacă sunt mai recente decât cele mai vechi dar și complexe, astfel încât cel puțin în mod aparent situația acestora să nu pară foarte gravă. Cele din urmă ajung să fie tergiversate în mod excesiv, fiind posibil ca nici la câțiva ani după introducerea minutei în sistemul informatic E.C.R.I.S. să nu fie redactată hotărârea.

Părțile au nevoie să beneficieze de un tratament egal, respectarea principiului unicității justiției, care implică o uniformizare a aplicării legilor pe întreg teritoriul național¹⁷, necesitând diligențe însemnate, neputându-se accepta situația în care la unele completuri de judecată se respectă termenul de redactare de 30 de zile întotdeauna iar la altele acesta este depășit cu titlu de regulă, remediile propuse în lucrare fiind în măsură să contracareze astfel de dezechilibre.

Opinia autorului

Poziția exprimată de către Curtea Constituțională la paragraful 49 din decizia sa este pe deplin aplicabilă și în litigiile civile, mai ales în cele în care judecătorul nu este în măsură să ajungă la concluzie fără a aborda cel puțin toate premisele decisive expuse de către părți, cu confirmarea sau infirmarea acestora înainte de a se tranșa conflictul de drept.

Nu de puține ori, având reprezentarea că o anumită speță este identică cu alta, unii magistrați se grăbesc să pronunțe soluția, nu acordă suficientă atenție unei apărări care poate nu a fost învederată în fața altor instanțe, nu a făcut obiectul analizei acestora și de care ar depinde totuși soarta procesului. Este de preferat să se constate aceste aspecte chiar și la ultimul paragraf al motivării, față de alternativa de a fi remarcate după ce soluția a fost deja afișată pe portalul instanțelor. Parcurgerea etapei unei prime versiuni a proiectului de hotărâre, urmată de corectarea acesteia și abia apoi de conceperea documentelor în care se consemnează minutele permite reducerea șanselor de a fi omise argumente esențiale care în mod obligatoriu trebuiau tratate în prealabil în scris.

¹⁶ G. Boroi, *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole*, vol. I, articolele 1-526, Ed. Hamangiu, București, p. 801.

¹⁷ M. Bădescu, *Drept constituțional și instituții politice*, Ed. Hamangiu, București, 2023, p. 384.

Justițiabilii au nevoie de o implicare reală a profesioniștilor dreptului pentru a se putea considera că au beneficiat de o aplicare adecvată a normelor de drept și în cauza lor, în condițiile în care redactarea și semnarea hotărârilor sunt acte ce trebuie îndeplinite din oficiu fără a fi necesară formularea vreunei cereri în acest sens¹⁸.

Este adevărat că într-o anumită măsură, miza proceselor penale a fost considerată mai însemnată pentru public, însă nu trebuie omis că o importanță deosebită se resimte și în cele civile precum cele în care urmează să se decidă asupra suprimării drepturilor părintești, pierderii posesiei unui imobil cu destinația de locuință a familiei, a slujbei sau chiar a dreptului de a-i fi decontate medicamentele de care poate depinde viața reclamantului. Este cazul unei false dileme, toate litigiile fiind esențiale pentru cei angrenați în procedurile din fața instanței, astfel că trebuie întreprinse toate demersurile pentru ca hotărârea să reflecte în mod fidel circumstanțele cauzei.

Totodată, trebuie avut în vedere că inclusiv în procesele civile cei chemați să decidă sunt afectați de prejudecăți sau de sofisme și că le revine îndatorirea de a le reduce pe cât posibil impactul. Una dintre modalitățile cele mai eficiente în acest sens constă în amânarea luării deciziei, cu o separare temporală suficientă între acest moment și cel al dezbatelor finale în care poate au avut loc conflicte între părți sau tentative de *captatio benevolentiae* ce nu trebuie să aibă vreo înrăurire asupra dezno-dământului procesului. Astfel, nu doar în cauzele penale este indispensabil ca magistratului să i se acorde timpul și înlesnirile necesare astfel încât să ajungă la adevărul judiciar în absența oricăror influențe negative.

În ceea ce privește opțiunea actuală a legiuitorului, trebuie avut în vedere că reglementarea în vigoare care stabilește un termen de 15 zile pentru pronunțare, la care se adaugă alte 30 pentru motivare nu generează dificultăți majore cel puțin pentru gestionarea unui anumit număr de cauze aflate pe rolul instanțelor de judecată.

Mulți magistrați reușesc să își motiveze toate dosarele dintr-o ședință în cele 15 zile necesare pentru pronunțare. Pentru aceștia, stabilirea unui termen de 60 zile în care urmează să întreprindă aceeași activitate ar părea chiar contraproductiv. Însă, finalizarea lucrărilor ar fi de preferat să se realizeze totuși până la următoarea ședință de judecată, pentru a putea fi facilitată buna desfășurare a activității instanței. În condițiile în care tot mai multe au adoptat măsura programării acestora din trei în trei săptămâni, iar la cele unde se desfășoară bilunar unele completuri stabilesc termene o dată pe lună, perioada propusă ar fi suficientă pentru a se concepe și chiar corecta considerentele pentru dosarele mai complexe care necesită mai multe eforturi de documentare.

Magistrații diligenți nu vor petrece mai mult timp decât este necesar pentru a le parcurge pe cele mai ușoare. Însă, pentru cele aproximativ 10% care necesită o

¹⁸ I. Leș, *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole*. Volumul I, Articolele 1-449, Ed. C.H. Beck. București, 2011.

analiză mai amănunțită, dar și presupun un bun potențial de evoluție profesională, instituirea unui termen de 60 de zile sau chiar de 120 ar fi salutară. Acestea ar urma să fie abordate concomitent cu dosarele din următoarea ședință sau chiar înaintea acestora, fiind disponibil suficient timp pentru soluționarea și a celor din urmă. În cel mai nefericit scenariu, ar urma să se soluționeze dosarele adunate din ultima ședință de judecată la începutul perioadei de două luni a vacanței judecătorești când nu mai sunt programate de regulă decât litigii cu caracter urgent, scenariu preferabil celui menționat anterior în care partea ajunge să fie lipsită de motivare câțiva ani de la pronunțarea minutei.

Se mai impune a fi luat în calcul și impactul mental pe termen lung asupra sănătății psihice al obligației de a se încadra în termene limită pentru îndeplinirea majorității sarcinilor de lucru. În condițiile în care sunt instanțe cu o încărcătură medie pe judecător de aproximativ 3000 de dosare, obligarea magistraților să edicteze considerentele pentru toate acestea în termenul legal în fiecare an, timp de cel puțin 25 de ani de carieră pe parcursul căreia se *totalizează în medie chiar și 150.000 de pagini redactate*, reflectă o așteptare ușor nerealistă din partea legiuitorului, care a stabilit durata actuală de redactare cu titlu universal într-o perioadă în care numărul cauzelor nu era atât de ridicat.

Pentru a se garanta calitatea actului de justiție se impune ca persoana chemată să îl îndeplinească să nu fie constrânsă în permanență de limitări temporale și să aibă timp suficient să se aplece atât cât se impune asupra tuturor cauzelor, mai ales asupra celor care comportă eforturi ample de documentare. În graba de a se încadra în fereastra extrem de limitată impusă de către lege, se pot omite argumente esențiale de care ar depinde tranșarea litigiului. Coroborat și cu reglementarea actuală care nici măcar nu a instituit expres posibilitatea de a se prelungi încă o dată termenul de pronunțare, reiese în mod cert necesitatea unor schimbări.

În acest sens, au fost întreprinse măsuri de către C.S.M. în anul 2023 atunci când a adoptat Hotărârea nr. 40 privind normarea muncii prin care a constatat: *„dată fiind situația actuală a resurselor umane de la nivelul instanțelor judecătorești și a numărului de cauze aflate pe rolul acestora, reținând că, pe fondul deja existent al unei subdimensionări semnificative a schemelor de personal din cadrul instanțelor judecătorești, se sesizează o creștere continuă a numărului posturilor vacante de judecător, ritmul de ocupare al acestora fiind semnificativ mai lent comparativ cu gradul de vacantare, luând în considerare contextul legislativ existent și pe cel preconizat referitor la pensia de serviciu a judecătorilor și procurorilor, care a determinat în ultima perioadă vacantarea unui număr foarte mare de posturi ca urmare a pensionării unor judecători, ținând seama că efectele generate de neorganizarea în anul 2020 a concursului de admitere la Institutul National al Magistraturii și concursul de admitere în magistratură s-au resimțit considerabil la nivelul instanțelor, deja afectate de un volum mare de activitate, și urmează să se resimtă și în următorii ani, în condițiile în care a fost omis un an în procedura de recrutare a judecătorilor”*¹⁹.

¹⁹ Hotărârea C.S.M. nr. 2040 din data de 13.07.2023.

S-a propus limitarea numărului cauzelor care urmau a fi strigate în funcție de specificul completului, după cum urmează: „a) în materiile nonpenale, numărul recomandabil de dosare/complet/total ședințe de judecată programate în decursul unei luni este de 40 dosare la judecătoria, fără a fi luate în considerare dosarele având ca obiect încuviințare executare silită și internare medicală nevoluntară, iar în cazul tribunalelor și curților de apel de 20 dosare în prima instanță și 20 dosare în căile de atac; b) în materiile penale, numărul recomandabil de dosare/complet/total ședințe de judecată programate în decursul unei luni este de 40 dosare la judecătoria, iar în cazul tribunalelor și curților de apel de 20 dosare în prima instanță (dintre care maxim 5 dosare în care instanța a fost sesizată cu rechizitoriu) și 20 dosare în căile de atac”²⁰.

Ulterior, la data de 23.04.2024, a fost adoptată o nouă hotărâre prin care a fost delegată sarcina stabilirii numărului de cauze către președinții de instanțe, care s-ar afla într-o poziție mai adecvată de a stabili dimensionarea numărului de dosare în concordanță cu necesitățile concrete ale fiecăreia, în a se asigura un nivel de activitate rezonabil.

Măsura normării activității împreună cu cea de stabilire a noilor termene de redactare, ar putea produce rezultate productive prin prisma protejării sănătății lucrătorilor care la momentul de față sunt nevoiți să suporte niveluri de muncă excesive.

Contraargumentul cel mai comun la propunerea de normare vizează riscul de ingerință în dreptul părților de a li se soluționa cauza într-un termen rezonabil, însă trebuie avut în vedere că acest deziderat trebuie urmărit și luând în calcul împrejurarea că mulți magistrați nu sunt în măsură să își exercite atribuțiile de serviciu în mod corespunzător pe fondul oboselii accentuate. Faptul că tot mai mulți nu mai pot susține ritmul susținut până la finalul carierei ca urmare a fenomenului de „burnout” poate afecta în mod negativ și mai mult moralul celorlalți din sistem și poate constitui un factor descurajant pentru cei care analizează oportunitatea accederii în această profesie.

Despre această tendință de pe piața muncii care se resimte și în sistemul judiciar s-a precizat că implică extenuare emoțională, simț de împlinire extrem de scăzut și depersonalizare²¹, reprezentând un alt element perturbator în buna desfășurare a activității organelor judiciare și care trebuie combătut în mod activ.

Una dintre metode presupune detașarea efectivă a personalului de la mediul de lucru, cu pauze obligatorii zilnice, săptămânale, cu omisiunea programării de dosare într-o ședință la fiecare trei luni atât înainte cât și după vacanța judecătorească, în evitarea oricăror perioade mai lungi de 3 luni de muncă continuă. Totodată, atunci când nivelul de oboseală crește spre finalul zilei, se pot desfășura activități mai puțin

²⁰ Ibidem.

²¹ C. Maslach, M. P. Leiter, Understanding the burnout experience: Recent research and its implications for psychiatry în *World psychiatry: Official journal of the World Psychiatric Association*, 15(2), 2016. pp. 103-111.

solicitante precum regularizarea unor cauze mai puțin complexe, astfel încât să se avanseze pe toate fronturile de muncă.

Motivul pentru care este însă relativ dificilă această distanțare vitală de climatul de la locul de muncă specific al instanțelor se datorează efectului constatat de către Bluma Zeigarnik care a postulat că *oamenii își amintesc procesele incomplete sau întrerupte mai bine decât pe cele complete*, după ce a studiat personal fenomenul, constatând că ospătarii își aminteau comenzile doar cât timp acestea erau în procesul de a fi servite²².

Cercetarea acestui autor prezintă o relevanță majoră inclusiv pentru domeniul dreptului, în condițiile în care împrejurarea că lucrătorii nu sunt la zi cu toate motivările sau cu celelalte îndatoriri profesionale este aptă să genereze un nivel de stres constant în mentalul acestora. Chiar dacă ar solicita zile libere la nu mai târziu de 3 luni de la ultimul concediu, termenul actual de 15 zile pentru soluționarea dosarelor, care include după cum s-a precizat anterior pentru mulți dintre magistrați și activitatea de redactare a considerentelor, face aproape imposibilă separarea completă de încărcătura dosarelor și refacerea resurselor mentale în conformitate cu necesitățile profesiei.

De asemenea, o altă metodă utilă vizează determinarea ordinii de abordare a dosarelor prin raportare la abordarea fostului președinte american, Dwight D. Eisenhower, care a elaborat „*The Eisenhower Matrix*”.

Aceasta reprezintă o filosofie de management al timpului, care presupune gruparea sarcinilor în patru mari categorii: urgente și importante, importante dar nu urgente, urgente dar nu importante precum și cea din urmă care le include pe cele nici urgente și nici importante²³. Cea dintâi se referă la activități de mare impact, dar cu o fereastră limitată de acțiune²⁴, în care ar putea fi încadrate cereri de ordonanță președințială sau dosare rămase nesoluționate din ședința anterioară, studiul dosarelor din cea următoare atunci când se aproprie momentul acesteia, incidente procedurale precum cereri de abținere sau de recuzare et al.

Cea de-a doua presupune sarcini esențiale, dar cu mai mult timp pentru implementare²⁵, precum soluționarea dosarelor luate în pronunțare din ultima ședință până la momentul pregătirii celei următoare, celor care ar urma să primească termen pe cameră de consiliu fără citare în care ar urma să se anuleze cererea, reexaminări de ajutor public, reexaminări mod de calcul taxă de timbru etc.

²² C. J. Syrek, O. Weigelt, C. Peifer, C. H. Antoni. *Zeigarnik's sleepless nights: How unfinished tasks at the end of the week impair employee sleep on the weekend through rumination*. Journal of Occupational Health Psychology, 22(2), 2017. pp. 225-238.

²³ D.R. Kennedy, A. L. Porter, *The Illusion of Urgency* Am J Pharm Educ. 2022 Oct. 86(7): 8914 disponibil pe doi: 10.5688/ajpe8914.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Ibidem.

Cea de-a treia clasificare se referă la obiective urgente, dar de o importanță mai scăzută²⁶, precum managementul cererilor nou intrate, celor aflate în faza regularizării, sarcini administrative în cadrul instanței sau participarea la evenimente de pregătire profesională.

Finalmente, trebuie subliniat că în profesia de magistrat nu există îndatoriri care să nu comporte un nivel minim de relevanță sau de urgență²⁷, astfel că ultima categorie nu este aplicabilă în domeniul său de activitate.

Îmbrățișarea unor astfel de metode de valorificare a timpului alocat poate la rândul său să contribuie la maximizarea impactului actualizării propuse cu privire la dispozițiile Codului de procedură civilă.

Astfel, s-ar permite reducerea nivelului de stres care are o profundă influență negativă asupra calității actului de justiție, îndeplinirea îndatoririlor profesionale necesitând să se realizeze într-o manieră suportabilă pe termen lung.

De aceea, mărirea duratei la cel puțin 60 de zile, cu titlu de excepție la maxim 120, ar permite valorificarea eficientă a acelor zile de pauză vitale pentru sănătatea mentală a magistratului, cu limitarea riscului depășirii termenului limită.

Atunci când acesta are reprezentarea că se bucură de o marjă rezonabilă de timp pentru a-și finaliza sarcinile, este în măsură să resimtă și satisfacții profesionale atunci când le îndeplinește la timp, care să potențeze elanul său de a rezolva noi cereri cu care este investit. Există o mare diferență între a percepe că profesia echivalează doar cu un lung șir de sarcini insurmontabile cu care nu se poate ține pasul și a aprecia că reprezintă o bună oportunitate de îndeplinire a unei vocații, spre binele cetățeanului.

Un alt argument în favoarea schimbărilor constă în avantajul care derivă din parcurgerea dosarului doar o singură dată dar într-un mod mai amănunțit pentru a se putea reține toate argumentele decisive. Chiar și dacă termenul propus de 60 de zile nu s-ar respecta, acest beneficiu tot nu s-ar pierde pentru că nu ar mai fi posibilă introducerea rezultatului deliberării fără o justificare prealabilă scrisă a acestuia. În regimul actual, deși soluția este pronunțată în termenul maximal de 15 zile, justițiabilii pot ajunge să primească motivarea chiar și după câțiva ani, fapt ce implică pierderi de timp însemnate alocate refamiliarizării judecătorului cu aspectele esențiale ale litigiului la momentul conceperii motivelor soluției.

De asemenea, ar fi evitată și situația în care după momentul pronunțării judecătorul nu mai ajunge din varii motive să funcționeze la acea instanță, astfel că nu ar avea cine să îi mai motiveze soluția rămasă în faza pronunțării în caz de imposibilitate sau de refuz.

Un ultim argument vizează statistica numărului de dosare, putând fi observat cu ușurință impactul Legii nr. 130/2021 asupra operativității magistraților secțiilor penale la nivelul Curții de Apel București, spre exemplu.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem.

Înainte de modificarea Codului de procedură penală, instanțele arondate acestora prezentau un stoc total de 99.167 de dosare alcătuit din cele nou intrate și cel deja existent, fiind soluționat un număr de 80.338 de litigii, rezultând o operativitate medie pe judecător efectivă de 664 de dosare²⁸.

După modificare, fără a se avea în vedere situația din anul 2021 când a început să producă efecte legea indicată anterior de la mijlocul anului, la un stoc total de 104.929 de dosare la nivelul anului 2022 a fost soluționat un număr de 88.419 de litigii penale, rezultând o operativitate medie pe judecător efectivă de 760 de dosare²⁹, fiind cazul unei creșteri impresionante a productivității muncii.

Concluzii

Chiar dacă nu se permanentizează practica normării prin programarea de ședințe cu un număr de până la 40 de dosare, conform recomandării C.S.M. în hotărârea sa inițială, demersul cel puțin de dublare a numărului de zile pentru redactarea hotărârii judecătorești o poate compensa cu succes, cu evitarea afectării grave a stării de sănătate a personalului din domeniul judiciar. Chiar dacă numărul celor afectați în mod pronunțat de volumul excesiv de muncă nu este cunoscut la momentul de față, certitudinea că amploarea fenomenul nu este una limitată poate descuraja pe absolvenții de drept să se orienteze și către o astfel de carieră.

Or, viitorul sistemului depinde și de viabilitatea soluțiilor care urmează a fi implementate în vederea creșterii gradului de atractivitate al profesiei, deziderat care ar fi facilitat inclusiv prin implementarea celei propuse prin prezenta lucrare.

Instituirea unor termene variabile, care să fie aplicate în funcție de specificul fiecărei instanțe, sau chiar a ședinței din care au fost luate în pronunțare cauzele, ar reflecta o aplecare reală către remedierea problemelor acestuia și ar constitui un mijloc eficient de contracarare a oricăror riscuri de suprasolicitare a personalului instanțelor civile.

Organelor abilitate să le controleze activitatea ar urma să li se ofere o marjă suficientă de apreciere cu privire la determinarea legalității și oportunității extinderii termenelor respective, în raport de circumstanțele fiecărui judecător în parte, fiind posibil ca persoane care înregistrează la momentul de față sute de restanțe pe fondul unei scheme subdimensionate de personal, de exemplu, să motiveze mult mai eficient decât cei cu o încărcătură medie. Faptul că acestea nu ar ajunge să mai figureze cu multe dintre redactările actuale peste termen în mod cert le-ar impulsiona moralul și ar încuraja implicarea lor în depășirea cu succes a perioadei dificile în care se află instanța.

²⁸ Extras din raportul de activitate al Curții de Apel București și al instanțelor arondate pe anul 2020.

²⁹ Ibidem.

Totodată, mai trebuie însă avut în vedere că în situația în care în urma unei analize obiective s-ar constata că durata medie de finalizare a proceselor civile ar deveni excesivă ca urmare a implementării măsurilor propuse, nu s-ar impune renunțarea la acestea decât dacă măsura măririi schemelor de personal din cadrul instanțelor, inclusiv în ceea ce privește pe grefieri, nu ar fi suficientă.

Luând în calcul că unul dintre factorii care configurează structura dreptului este cel uman, prin prisma nevoii de a se garanta drepturile esențiale ale individului și statornicirea raporturilor juridice bazate pe respect reciproc și încredere³⁰, preluarea opțiunii legiuitorului din materie penală în litigiile civile ar tinde să asigure o mai bună organizare a activității în instanțe, cu reducerea timpilor de finalizare a proceselor, cel puțin prin scutirea eforturilor de reluare a dosarelor cu ocazia redactării considerentelor, reducerea numărului erorilor judiciare, precum și prin estomparea nivelului de stres resimțit de lucrătorii din sistem.

În concluzie, pare pe deplin oportună modificarea dispozițiilor art. 396 și 426 din Codul de procedură civilă, prin eliminarea celor care prevăd luarea unei decizii imediat după încheierea dezbaterilor și amânarea pronunțării, cu preluarea în cauzele civile a opțiunii legislative de la art. 391 Cod de procedură penală, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 130/2021, în sensul instituirii termenului inițial de 60 de zile pentru deliberarea, redactarea, cât și pronunțarea hotărârii, cu posibilitatea amânării cu câte 30 de zile, dar pe o durată maximă de 120 de zile de la momentul închiderii dezbaterilor.

³⁰ M., Bădescu, *Teoria generală a Dreptului. Curs universitar*, Ediția a VII-a, Ed. Hamangiu, București, 2022. pp. 33, 37.